

Druga številka // poljudni članek: Zgodbe ptičjih peres // varstvo ptic: Poplave - božji dar ali hudičeva šiba // narava: Delfini ob slovenski obali // portret ptice: Čebelar // portret ornitologa: Pertti Saurola - narava je moj bog in gozd je moja cerkev // mi za ptice in naravo: Naši dosežki v preteklem letu / Skupinski popis ptic Pohorja je za nami

Svet ptic: 02,'15

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije // letnik 21, številka 02, junij 2015 // ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 21, številka 02, junij 2015/ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS/ISSN: 1408-9629

spletna stran revije:

<http://ptice.si/publikacije/svet-ptic>

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), p. p. 2990, SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®), Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps.si, spletna stran: ptice.si

glavna urednica: Petra Vrh Vrezec

e-pošta: petra.vrh@dopps.si

uredniški odbor: Gregor Bernard, Luka Božič, Alenka Bradač, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, Jakob Smole, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrezec

lektoriranje: Henrik Ciglič, Mojca Pipan

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom: Nebia d.o.o.

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 2.500 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revijo financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: petra.vrh@dopps.si

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

Poslanstvo DOPPS: Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

predsednik: Rudolf Tekavčič

podpredsednica: dr. Tatjana Čelik

upravni odbor: Tilen Basle, Peter Krečič, Tomaž Mihelič, mag. Iztok Noč, Tomaž Remžgar, Tanja Šumrada

nadzorni odbor: Luka Korošec, prof. dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar

direktor: doc. dr. Damijan Denac

IBAN: SI56 0201 8001 8257 011

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici:

Zelo opazna vedenjska lastnost čebelarja (*Merops apiaster*) je družabnost. Ta se kaže tako v kolonijskem gnezdenju kot skupni skrbi za mladiče, pri kateri poleg obeh staršev sodelujejo tudi pomočniki, povečini mlajši samčki brez svojih potomcev.

foto: Bojan Škerjanc

6

12

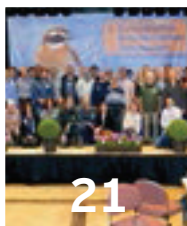
14

16

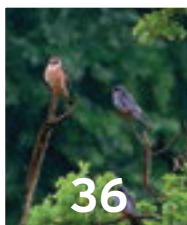
18

21

34

36

4

Ptice naših krajev

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

6

Zgodbe ptičjih peres

// Jurij Hanžel

9

Ptice selivke in povzročitelji bolezni

// Gregor Križ in Taja Žižek

10

Bonaire - otok plamencev

// Taja Kotar

12

Poplave - božji dar ali hudičeva šiba

// Dejan Bordjan

14

Delfini ob slovenski obali

// Tilen Genov

16

Čebelar

// Tina Petras

18

Pertti Saurola

// Petra Vrh Vrezec

21

Ali nam bo uspelo rešiti repaljščico?

// Damijan Denac

26

Poletna opazovanja v naravi

// Mirko Gaberšek, Primož Prešetnik, Aleksander Pritekelj, Metka Škornik, Tanja Šumrada, Tomi Trilar, Al Vrezec, Petra Vrh Vrezec

28

Naši dosežki v preteklem letu

// Tilen Basle, Bia Rakar, Petra Vrh Vrezec

29

Skupinski popis ptic Pohorja je za nami

// Tomaž Mihelič, Tilen Basle

30

Selitev gnezda bele štokrlje v Ribnici

// Damijan Denac

31

Varstvo črnočelih srakoperjev

// Peter Krečič

32

Varuhi velike uharice

// Tomaž Mihelič

33

Alarm za naravo!

// Tomaž Jančar, Tanja Šumrada, Bia Rakar

34

Ptice in vrt

// Ivan Esenko

36

Teden rdečenogih postovk

// Gregor Bernard

36

Dnevnik dogajanj v štokrljinem gnezdu

// Jani Vidmar

38

Naj fotoulov

// Vanesa Bezljaj, Ivo A. Božič, Ivan Esenko

39

Novice DOPPS

43

Rjavi jastreb

// Al Vrezec

Naši dosežki v preteklem letu

// Tilen Basle, Bia Rakar, Petra Vrh Vrezec

1: Nagrada Aviana 2014 je na letošnji skupščini prejela Vaška skupnost Loka, ki je ustanovila društvo Gugo, kakor oni imenujejo veliko uharico (*Bubo bubo*), in se med drugim zavzema tudi za varstvo naše največje sove. foto: Peter Legiša

2: Matej Gamser je »ornitolog leta 2014«, saj je lani opazil največje število vrst ptic, opaženih v Sloveniji – kar 271 od 305, ki se jih je lani nabralo v bazi NOAGS. foto: Peter Legiša

Vsako leto se člani DOPPS zberemo na letnem zboru članov, na katerem v nekaj urah povzamemo dogajanje in dosežke v preteklem letu. Letošnje srečanje je bilo v petek, 3. aprila 2015, v prostorih Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) v Ljubljani. Uvodnemu pozdravu in nagovoru predsednika DOPPS Rudolfa Tekavčiča so sledili slikoviti povzetki društvenih aktivnosti ter dosežkov v preteklem letu.

Leto 2014 v znamenju številnih raziskav

Spremljanje stanja in varstvo ptic ter njihovih življenjskih prostorov sodita med osrednje društvene dejavnosti. O dogajanju v preteklem letu je poročal Tomaž Mihelič v imenu Varstveno ornitološkega sektorja DOPPS, ki je s pomočjo številnih prostovoljcev uspešno izvedel mnogo popisov in raziskav. V okviru projekta SIMARINE-NATURA smo zaključili telemetrijo sredozemskih vranjekov (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) in pripravili strokovne podlage predloga morskimi območji IBA za to vrsto v Sloveniji. Z GPS-oddajnikom smo opremili črno štorjlo (*Ciconia nigra*) Frančka, ki nam je že pomagal razkriti kar nekaj tančic iz skrivnostnega življenja te vrste ptice. Sodelovali smo tudi pri pripravi Programa razvoja podeželja 2014-2020 ter izpeljali nekaj naravovarstvenih intervencij.

Naravni rezervati - pestro in uspešno dogajanje

Leto 2014 je bilo za Naravni rezervat Škočjanski zatok prelomno, saj se je oktobra začela težko pričakovana gra-

dnja objektov. Bojana Lipej nam je z bogatim slikovnim gradivom prikazala nastajanje zaradi lesene konstrukcije kar malo ekstravagantnega centra za obiskovalce, hleva, opazovalnice idr. Med člani je bilo čutiti zadovoljstvo in veselo pričakovanje otvoritve, ki bo že v letošnjem letu. V okviru projekta LIVEDRAVA nastaja Naravni rezervat Ormoške lagune, kjer smo v preteklem letu zaključili z urejanjem življenjskega prostora, dovodom vode v lagune in vzpostavitvijo osnovne infrastrukture za obiskovalce. Direktor DOPPS in vodja projekta Damijan Denac je še posebej omenil uspeh, za katerega so si štajerski ornitologi prizadevali več desetletij. Ob posredovanju hrvaškega BirdLife-partnerja BIOM jim je uspelo doseči, da so bile lovske in ribiške preže, iz katerih so lovci nelegalno z vsemi možnimi nedovoljenimi načini pobijali vodne ptice, uradno odstranjene. Uspeh so udeleženci pozdravili z bučnim aplavzom. V rezervatih je bilo opravljenega veliko dela, vendar ga prav toliko še čaka in s prav takšno vnemo smo stopili tudi v leto 2015.

V prostovoljstvu je moč

V preteklem letu smo v društvu ustanovili Dolenjsko sekcijo, ki kot druge sekcije z različnimi dejavnostmi vestno in s srcem skrbi za ozaveščanje ter spodbujanje ljudi do ohranjanja narave. Za širšo javnost smo lani skupaj s sekcijami pripravili 24 predavanj in 42 izletov, ki se jih je udeležilo 1.089 ljubiteljev ptic in narave. Ker se v društvu zavedamo, da "na mladih svet stoji", smo organizirali dva tabora za mlade ornitologe, ornitološki vikend v Pomurju, številne naravoslovne dneve ter nadaljevali z uspešnima akcijama Ptice okoli nas in Pomlad prihaja.

Podelili smo priznanja v treh kategorijah

Na letošnjem zboru članov smo tako kot vsako leto podelili tudi nagrado **Zlati legat** za najboljšo delo s področja ornitologije, objavljeno v letu 2013. DOPPS jo je letos namenil Davorinu Tometu, Alu Vrezcu in Dejanu Bordjanu, avtorjem knjige *Ptice Ljubljane in okolice*.

Priznanje **Aviana** za zgledno naravovarstveno dejanje, opravljeno samoiniciativno in nesebično, je letos prejela Vaška skupnost Loka. Vaščani Loke so se na lastno pest zavzeli za ohranitev gnezdišča velike uharice (*Bubo bubo*) nad vasjo in jo prepoznali kot vrednoto in razpoznavni znak vasi. Njihovo zavzemanje pa v nasprotju z mnogimi drugimi ni ostalo le načelno in teoretično, marveč se je kmalu pokazalo s konkretnimi dejanji. Dosegli so, da se nelegalno plezališče, ki bi lahko ogrozilo veliko uharico, zapre in klini odstranijo. Prav tako so ustanovili društvo Gugo, kakor oni imenujejo veliko uharico, namenjeno ohranjanju tradicionalnih izročil vasi in si guga izbrali za simbol društva in vasi.

V kategoriji **Ornitolog leta 2014** smo podelili dve priznanji. Eno Mateju Gamserju za največje število opaženih in v spletno bazo NOAGS (Novega ornitološkega atlasa gnezdil Slovenije) vnesenih vrst (kar 271) in drugo Dejanu Bordjanu za največje število v bazo vnesenih opazovanj (prek 5.000). V lanskem letu se je sicer s pomočjo 291 popisovalcev v bazi nabralo 305 vrst in vneslo prek 35.000 podatkov o opazovanjih ptic. Izjemno veliko pomembnih podatkov, ki pričajo, kako potrebna je bila spletna baza NOAGS.

Predstavili smo nov videospot o reki Dravi

Ob zaključku tokratnega letnega zбора članov smo 44 zbranim članom predstavili videospot z naslovom Drava – darilo narave za vse generacije, ki je izšel v okviru projekta LIVEDRAVA, Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji (LIFE11 NAT/SI/882). Videospot predstavlja življenje ob reki in dolgoletna prizadevanja članov in prostovoljcev društva za njegovo ohranitev, hkrati pa napoveduje izid kratkega dokumentarnega filma, ki bo izšel septembra 2015.

Skupinski popis ptic Pohorja je za nami

// Tomaž Mihelič, Tilen Basle

Prostovoljci DOPPS smo se na Štajerskem družili kar dva vikenda. Prvič od 10. do 12. aprila in drugič med 15. in 17. majem 2015. Ob prvič lepem in drugič manj lepem vremenu se nas je zbralo veliko in tako združilo prijetno s koristnim. Skupaj nam je uspelo popisati nekatera za ptice pomembna območja na Pohorju.

Pohorski gozdovi so dom mnogih skrivnostnih in ogroženih vrst ptic

S popisom smo na društvu želeli zbrati podatke o številčnosti in pojavljanju nekaterih redkih in ogroženih vrst ptic, prebivalk starih in umirjenih gozdov. Vrste, ki smo jim namenili posebno pozornost, so bile koconoge kure – divji petelin (*Tetrao urogallus*), ruševca (*Lyrurus tetrix*) in gozdni jereb (*Tetrastes bonasia*), sove – koconogi čuk (*Aegolius funereus*), mali skovik (*Glaucidium passerinum*) in žolne – triprsti detel (*Picoides tridactylus*) in črna žolna (*Dryocopus martius*). Vsem vrstam je skupen skrivnosten način življenja, odmaknjen od ljudi, kar pa je za nekatere vrste ob vse večjem pritisku ljudi na območju Pohorja danes velik problem.

V šestih dneh popisa smo prostovoljci zabeležili 20 malih skovikov in 32 triprstih detlov ter pojavljanje divjega petelina na štirih in ruševca na dveh rastiščih. Kot najboljša območja so se izkazali barjanski gozdovi. Presenečeni pa smo bili nad slabim odzivom koconogih čukov, saj smo na več kot 70 popisanih točkah zabeležili le dva odziva. Sklepamo, da se vrsta očitno vede nomadsko. Na vzprednih

3: Udeleženci prvega skupinskega popisa na Pohorju 2015
foto: Tomaž Mihelič

6// Z razstavo predstavili reko Dravo

DOPPS je letos že drugo leto zapored v sodelovanju z II. gimnazijo Maribor pripravil razstavo z naslovom »Reka Drava – darilo narave za vse generacije«. Na razstavi je bilo razstavljenih 15 panojev, s pomočjo katerih je obiskovalec lahko izvedel vse o reki, s katero ljudje sobivamo že tisočletja; njen zgodovinski pomen, ko je bila pomembna transportna pot, pa vse do njene spremembe v bolj energetska izrabo. Kljub vsem spremembam in človekovim posegom v njeno strugo pa danes tukaj še zmeraj najdemo neokrnjeno naravo in številna čudovita živa bitja, ki jih moramo ohraniti tudi za prihodnje rodove.

Razstava je bila na ogled med 16. marcem in 22. aprilom 2015 v avli II. gimnazije Maribor. Potekala je v sklopu projekta LIVEDRAVA LIFE11 NAT/SI/882 ter projekta Pomlad na Dravi, v okviru katerega se v znak prihajajoče pomladi predstavijo številna društva ter potekajo mnoga predavanja in kulturne prireditve. Za ponovno odlično sodelovanje in izvedbo se delavcem na II. gimnaziji Maribor prisrčno zahvaljujemo. **TB**

7// Iskanje gnezdišč velikega škurha na Ljubljanskem barju

V letošnjem letu smo skupaj z Javnim zavodom Krajinski park Ljubljansko barje (JZ KPLB) stopili korak naprej pri spremljanju populacije velikega škurha. Na podlagi aprilskega popisa smo se namreč sredi maja lotili iskanja njegovih gnezd (ne natančne lokacije, temveč na travnik

natančno). Namen skupne akcije je bil identificirati travnike z gnezdi te ogrožene vrste in pristopiti k lastnikom ter se dogovoriti za odlog košnje vsaj do 30. junija. Žal rezultati niso bili spodbudni, saj kar polovice od aprila zabeleženih parov ni bilo več na njihovih teritorijih, vedneje enega para je dalo slutiti, da jima je gnezdo propadlo, enemu paru pa je bilo z zelo zgodnjo košnjo gnezdo uničeno. Le pri enem paru smo zasledili svarilno vedenje in preganjanje potencialnih plenilcev (ujede, vrane), ki je kazalo na gnezdo ali mladiče. V slednjem primeru smo podatek o parceli, kjer najverjetneje leži gnezdo, takoj sporočili JZ KPLB. Ti so naslednji dan stopili do lastnika, starejšega rejca konj. Povedal jim je, da so se oglašili zadnji hip, saj je travnik nameraval v kratkem pokositi. Dogovorili so se za pogodbeno varstvo, ki vključuje košnjo po 30. juniju na osrednjih treh hektarih travnika, kjer leži škurhovo gnezdo. Upamo, da smo s tem škurhovim mladičem omogočili uspešno poletavanje, v prihodnje pa bo na Ljubljanskem barju vsekakor treba zagotoviti obsežne sklenjene površine ekstenzivnih, pozno košenih travnikov, sicer bo ta dolgokljuna ptica izginila. **KD**

8// Evropski dan Nature 2000

EU je 21. maja že drugo leto praznovala evropski dan Nature 2000. Na ta dan je bila namreč leta 1992 odobrena Direktiva o habitatih, ki je z Direktivo o pticah (sprejeta leta 1979) osnova za omrežje Natura 2000. To je mreža najbogatejših

evropskih območij narave, več kot 26.000 izjemnih krajev, ki tvorijo skoraj milijon kvadratnih kilometrov skupne površine. Cilji Nature 2000, zaščitene z evropskimi zakoni, so zagotavljanje dolgoročnega preživetja edinstvenih ekosistemov in ogroženih vrst ter življenjskih prostorov v Evropi. Na žalost kljub njeni 20-letni zgodovini in njenemu ekološkemu, socialnemu in gospodarskemu pomenu Naturo 2000 pozna premalo prebivalcev Evrope. To je bil tudi razlog, zakaj sta se BirdLife Španija (SEO) in tiskovna agencija EFE odločila sprožiti skupno akcijo, katere cilj je obveščanje državljanov EU o osupljivih bogastvih znotraj teh območij in o groznjah, ki jim pretijo. Na ta dan je letos prek socialnih omrežij in medijev potekala kampanja s povabilom, da čim večje število ljudi na strani kampanje naloži svojo fotografijo s podporno gesto v obliki metulja in s tem podpre Naturo 2000. Na strani se je tako nabralo več kot 7.000 fotografij, med njimi tudi znanih osebnosti. Več informacij o kampanji najdete na povezavi: www.natura200oday.eu. **PVV**

9// Prostovoljci zasadili rečni rokav in mejico

V petek 8. maja in soboto 9. maja smo imeli skupaj s prostovoljci v Naravnem rezervatu Ormoške lagune delovno akcijo. V petek smo z avtohtonimi vodnimi rastlinami zasadili rokav, ki smo ga renaturirali (obnovili) v mesecu marcu 2014, v soboto pa smo z avtohtonimi grmovnicami zasadili mejico ob bazenih v NR Ormoške lagune (v ustanavljanju). Mejica ob bazenih bo vizualno izboljšala podobo

10

11

bodočega rezervata ter zmanjšala motnje, ki jih lahko povzročajo obiskovalci. V akciji je sodelovalo 14 prostovoljcev, večinoma študentov Fakultete za naravoslovje in matematiko iz Maribora. Za trud in pomoč se vsem lepo zahvaljujemo in hkrati vabimo, da nam priskočite na pomoč tudi v prihodnje. **TB**

10// Graditev hleva v Naravnem rezervatu Ormoške lagune (v nastajanju)

V NR Ormoške lagune (v ustanavljanju) smo konec meseca marca začeli graditi hlev v sklopu projekta LIVEDRAVA. V nekaj dneh po izdanem gradbenem dovoljenju za postavitev hleva z obrobo (20. marec 2015) je izvajalec Cestno podjetje Ptuj d.d. začel z gradbenimi deli. Graditev je potekala po zastavljenem planu. V prvih 14-ih dneh je bila postavljena lesena konstrukcija, kasneje pa še streha in predelne stene. V hlevu je prostora za približno deset glav živine, poleg tega pa je v njem tudi ločen prostor za traktor, orodje in prostor za krmo za živino. Graditev je trenutno v zaključni fazi. Konec junija bo hlev v celoti končan. **DB**

11// Upravljanje z otoki za čigre in rečne galebe na Ptujskem jezeru

V mesecu aprilu smo pripravili gnezditvene otoke za gnezdenje navadne čigre in rečnega galeba na območju Ptujskega jezera. Na delu otoka, ki je namenjen navadnim čigram, smo uredili fizično oviro, ki na majhni površini, približno

30 kvadratnih metrov, preprečuje gnezdenje rečnim galebom. Le-ti gnezdiijo bolj zgodaj kot čigre in si gnezda zgradijo okrog ovire. Po odstranitvi ovire pa na tej površini gnezdiijo čigre, ki se vrnejo iz prezimovališč v času, ko rečni galebi valijo. Maja smo napravili kontrolo gnezdišč na otokih Ptujskega jezera in tako preverili, kako uspešna je bila naša akcija. Na otokih tako letos skupno gnezdi več kot 500 parov rečnih galebov in več kot 30 parov navadnih čiger. V jesenskih mesecih pa nas spet čaka čiščenje otokov in priprava na naslednjo gnezditveno sezono. **TB, DB**

12// Zapore na prodiščih reke Drave

Namen postavitve zapor na prodiščih reke Drave je zmanjšanje človeških vplivov na prodiščih. Tu sta mišljena predvsem nezakonito izkopavanje proda in vožnja z motornimi vozili, zlasti motokrosnimi motorji in štirikolesniki. Omenjene aktivnosti uničujejo prodišča, naravno vegetacijo, motijo ptice med gnezdenjem in uničujejo njihove zarode. V sklopu projekta LIVEDRAVA smo marca na osmih lokacijah po Dravi postavili informativne table, s katerimi ozaveščamo in opozarjamo ljudi o problematiki aktivnosti na prodiščih, na nekaterih območjih smo dostope preprečili tudi z zapornicami ali z bolj učinkovitimi prekopji. **DB**

13// Popis gnezdičk reke Mure iz čolna

Člani Pomurske sekcije DOPPS smo letošnjega aprila in maja na reki Muri opravi-

vili popis vodomca, malega deževnika in malega martinca. Poleg naštetih vrst smo popisali še druge vodne vrste, kot so pikasti in zelenonogi martinec ter veliki žagar in vrste, ki smo jih večinoma videli na brežinah ali slišali v poplavnem gozdu ob Muri; žolne, detle, pastirice, belovratega muharja in druge. Izredno veselje so nam pričarale redke vrste; črna štoklja, ki smo jo zabeležili kar dvakrat, jata štirih belorepcev na slovensko-hrvaškem delu Mure in jata 17 škrančarjev.

Zahvaljujemo se Rafting klubu Maribor in Denisu Cizarju, ki sta nam posodila čolna ter opremo. Brez tega bi bili prikrajšani za pomembna opažanja, ki nam bodo v prihodnosti pomagala bolje razumeti in doumeti bogastvo reke Mure v povezavi s človekom. **NB**

14// Delavnica za predstavitev IBA-jev za nova morska območja Natura 2000

V okviru projekta SIMARINE-NATURA smo konec aprila gostili že tretjo delavnico za deležnike, ki je bila namenjena predstavitvi končnih strokovnih podlag (IBA-jev) za nova morska območja Natura 2000 in diskusiji o smernicah za upravljanje teh območij. Le-to bo usmerjeno v ohranjanje ustreznih razmer za uspešno letovanje več kot 1.500 sredozemskih vrtnjakov, ki so za varovanje našega morja ena pomembnejših krovnih vrst. Te ribjede morske ptice, ki gnezdiijo južneje na hrvaških otokih, se v severni Jadran priselijo po končanem gnezdenju, saj tu najdejo dovolj hrane in varna počivališča, kar jim v okviru programa Natura 2000 želi-